

ОСОБЛИВОСТІ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ІМПЕРІЇ КАРЛА ВЕЛИКОГО

Хомик Богдан,
здобувач вищої освіти першого рівня
історичного факультету
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
e-mail: khomuk.bb@gmail.com

Науковий керівник: **Прийдун Степан,**
кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Імперія Карла Великого була одним із найвеличніших політичних утворень середньовічної Європи. Заснована у 800 р., коли Карл Великий був коронований імператором Заходу Папою Римським Левом III, ця держава охоплювала більшу частину Західної та Центральної Європи, і за площею наближалася до розмірів старої Західної Римської імперії [1].

Сама імперія була створена тільки через співпрацю Карла Великого і Лева III, це було логічним і прогнозованим черговим етапом розвитку відносин між найвпливовішою релігійною організацією та найпотужнішою державою тогочасної Європи, унеможливаючи будь-які замаху на легітимність влади як папи Римського, так і його політики.

Головна причина дезінтеграції полягала в тому, що імперія існувала лише в уяві, у державі Карла не було сталих інститутів державної влади, а забезпечення виконання рішень забезпечувалось особистою присутністю імператора. Карл Великий керував нею до 814 р. Після його смерті влада перейшла у руки його сину – Людовіку Благочестивому, який був прозваний так за особливо ревну прихильність до церкви і щедрі дари на її користь [2]. Він не мав батьківської енергії та далекозорості, не визначався войовничістю ані жадобою влади, волів спокійного життя у кімнатах свого двора, між духовенством і ученими [3]. У тих суворих часах, коли доля держави була залежна від індивідуальності володаря, він не був королем, відповідним для великої монархії. Й дуже скоро у франкській державі почалась дезінтеграція.

У 817 р. Людовик розділив свою імперію між своїми 3 синами, зберігши за собою лише верховну владу. Це призвело до тривалих міжусобиць і смут [4]. Після смерті Людовіка найстарший син Лотар хотів утримати у своїх руках неподільне цісарство. Але молодші брати вважали

себе рівноправними володарями і не хотіли йому піддаватися. Довелося спір вирішити на полі бою. Ворожі війська зустрілися під Фонтенуа. Втрати під час цієї битви стали 40.000-50.000 людей зі всіх сторін. Цей кривавий бій не вирішив суперечки, і брати остаточно пішли на порозуміння у Вердені в 843 р. уклавши між собою договір, про новий поділ імперії [4].

Умови договору: новий поділ відповідав кордонам розселення французької, німецької та італійської народностей, Верденський договір фактично започаткував існування трьох сучасних держав Західної і Центральної Європи – Франції, Німеччини та Італії та, відповідно, трьох народів – французького, німецького та італійського.

За договором молодший син Людовіка Благочесного – Карл Лисий – отримав землі на захід від річок Шельда, Маас і Рона – Західнофранкське королівство, що включало основні території майбутньої Франції.

Середній з братів – Людовік Німецький – заволодів областями на схід від Рейну і на Північ від Альп. Це королівство спочатку називалось Франкським, а пізніше – Німеччиною.

Старший син – Лотар – зберіг за собою імператорський титул. Його держава складалася з Італії, а також земель, розташованих уздовж Рейну. Імперія Лотара була штучним поєднанням залишків різних політичних і етнічних утворень. Більш-менш єдиним цілим у ній була лише Італія, яка стала надалі батьківщиною італійської народності [1].

Проте не тільки битва за трон між синами призвела до розпаду імперії. Створена шляхом завоювань, вона була надзвичайно строката за етнічним складом. Крім франків і підвладних їм племен і етнічностей на території колишньої Галлії (бургундів, аквітанців та ін.), до імперії Карла Великого входили сакси, фризи, бавари, алемани, тюринги, лангобарди і залишки старого римського населення Галлії й Італії, баски і жителі Наварри, частково хорутани і авари та, нарешті, кельти у Бретонській марці [3].

Всі ці племена і народності економічно не були пов'язані одне з одним, розмовляли різними мовами і перебували на різних стадіях розвитку феодалізму.

Кожна з територій імперії без постійного військового й адміністративного примусу не хотіла підкорятися владі завойовників. Тому Карл Великий провів усе життя в походах, вирушаючи кожний раз туди, де виникала реальна загроза відокремлення тієї або іншої території. З часом утримувати завойовані племена і народності ставало все важче, а з приходом до влади Людовіка Благочестивого, німці, суто зовнішні зв'язки між окремими частинами імперії розірвалися через три десятиріччя.

Ще до правління Карла Великого у Франкській державі була потреба у формуванні професійного війська. Оскільки значна частина вільних селян, які розорилися, вже не мала матеріальних засобів для служби в

ополченні, тому постало питання про докорінну реорганізацію військових сил. Через це була здійснена бенефійна реформа Карла Мартелла. Реформа мала кілька важливих соціальних наслідків [4].

Вона значно посилила прошарок дрібних і середніх феодалів, які як професійні воїни стали основою кінного ополчення і всієї військової організації та були попередниками майбутнього рицарства. Разом із тим селянство, яке становило раніше основу пішого франкського ополчення, втратило значення головної військової сили, що підкреслювало його неповноправне становище в державі [4].

Поширення пожалувань сприяло зміцненню феодалної земельної власності та подальшому закріпаченню селян. Бенефіціарій зазвичай отримував землю разом із людьми, вже залежними, які виконували на його користь панщину або сплачували податок [4].

Таким чином, бенефіціальна реформа сприяла подальшому зміцненню та оформленню феодалних відносин у Франкській державі.

Все це і стало наслідком, що після смерті Карла Великого завершення процесу феодалізації призвело до політичного розпаду імперії, тимчасове об'єднання під владою Каролінгів різних племен і етнічностей без економічної та етнічної єдності між ними було можливе лише доти, доки франкські феодали, особливо стан дрібних і середніх феодалів – бенефіціаріїв, підтримували королівську владу. Коли до середини IX ст. процес феодалізації імперії в основних рисах завершився, позиція феодалів стосовно центральної влади змінилася.

Великі феодали стали майже незалежними від неї, а дрібні та середні, стаючи васалами великих, мали набагато тісніші зв'язки з магнатами, ніж з главою держави – королем. Селянство в основному було вже закріпачене. В умовах панування натурального господарства держава Каролінгів неминуче мала розпастися на кілька дрібних політичних одиниць [1].

Висновки. Загалом імперія Карла великого була створена задля співпраці найвпливовішою світської та релігійної влади. Імперія не мала жодних інститутів державної влади, а її цілісність забезпечував лише Карл Великий. Тому одразу після його смерті під впливом багатьох чинників і наслідків імперія не змогла залишитись цілісною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар Б.М., Мордвінцев В.М., Слюсаренко А. Г., Стельмах С. П. Всесвітня історія. Навчальний посібник. Київ: «Знання», 2011. С. 160–167.
2. Кіндер Г., Хігельман В., Гергт М. Науковий редактор перекладу – О. Ф. Іванов «Всесвітня історія» довідник. К., 2007. С. 120–125.
3. Крип'якевич І. «Всесвітня історія» у трьох книгах. Книга № 2. «Середньовіччя і Нові часи». К., 1995. С. 45–63.
4. Гончар Б. М., Козицький М. Ю., Мордвінцев В. М., Слюсаренко А. Г. «Всесвітня історія» навчальний посібник, 3-видання. К., 2007. С. 143–152.